

Регіональна конференція СРУСР відбулась в Бардієві

У четвер, 16 вересня 2021 р., у Бардієві відбулася Регіональна конференція Союзу русинів-українців СР (далі СРУСР) з метою оцінки чотирирічної діяльності за 2017 – 2021 роки та обрання нових членів Регіональної ради, членів її Президії та голови Регіональної ради. Делегати також обрали п'ять делегатів VIII з'їзду СРУСР, який має відбутися у Пряшеві до кінця календарного року. Гостем конференції був Павло Богдан, виконуючий обов'язки голови Центральної ради СРУСР.

На початку зустрічі присутні вшанували хвилиною мовчання пам'ять своїх двох членів, д-ра Степана Глогинця та мгр. Франтішка Лакати, життєвий шлях яких обірвався цього року. Водночас вони привітали нового члена СРУСР п. Петра Федорка.

Після процедурних кроків було схвалено пропозиційну та виборчу комісію, яка керувала виборами до органів Регіональної ради Союзу.

Основним пунктом порядку денного став Звіт про діяльність Регіональної ради СРУСР у Бардієві за період 2017 – 2021 рр., який зачитав голова організації Микола Деніс. Основні культурні події організації:

- Регіональні огляди народних пісень «Маковицька струна» у 2017 – 2021 рр. були організовані у співпраці з Горношариським осередком культури, сільськими урядами в Бехерові (староста п. Гмитерко), Стебнику (староста п. Кучечка), Хмельовій (староста п. Крушкова) та РР СРУСР у Свиднику в СНМ

Музеї української культури у Свиднику.

- Ми проводили щорічні святкування (2017 – 2020) Міжнародного жіночого дня з культурною програмою для членів СРУСР, членів їх сімей та друзів. У культурній програмі брали участь Марія Пасічник, Марія Гмиттер, Евеліна Гват, Моніка Сорокова – спів та гра на релігонці, Каміла та Гелена Олагова, Каміл Адамишин – акордеоніст та Франтішек Лаката – спів та гра на музичних інструментах. Режисер програми – Евеліна Гват, модератор – Марія Гмиттер.

- Урочистості, присвячені закінченню Другої світової війни у 2017-2019 рр., проходили в селах Бехерів, Стебник та Хмельова з культурною програмою, під час якої з піснями, декламванням віршів – балад та за музичного супроводу виступили Оксана Гаромова, Марія Хомова, Каміла та Гелена Олагова, Марія Пасічник, Бланка Фелегіова, Евеліна Гват, Людмила Ражина, Анна Ванько, Віктор Гацка, Марія Гмиттер, співочі колективи зі Стебника, Катерина Салієнко з Пряшівського університету та Маріан Цупришин. Режисер культурної програми – Евеліна Гват, модератор – Марія Гмиттер.

- 7 листопада 2017 р. у Бардієві відбулося візне засідання Президії Центральної ради СРУСР. Зустріч проводила РР СРУСР у Бардієві. Завданням візного засідання було координувати діяльність та допомогти взаємній інфор-

мованості регіональних організацій СРУСР, допомагати у реалізації та виконанні головних завдань СРУСР, прийнятих VII з'їздом СРУСР.

- Акції ЦР СРУСР «Не забудь свою коліску» у співпраці з РР СРУСР у Бардієві відбулися у 2017 – 2019 рр. у селах Шариське Чорне (староста Бувалич), Нижній Тварожець (старостка Карнішова) та Микулашова (староста Русиняк), де у культурній програмі виступили Марія Мачошко, заслужена артистка, Анна Порац, Каміла Олагова за музичного супроводу народної капели зі Свидника, народної капели Ігоря Крети, далі український дует Людмила Козирева та Катерина Салієнко з Пряшева, жіноча співацька група «Луків'янка» з Лукова (акордеоніст – Іван Сидор), Марія Мікова та Анна Перегрімова під музичний супровід Маріана Буковського та народна капела «Голдуновці». Модератор – Єва Олеар.

- Щорічні зустрічі з русинсько-українською піснею від-

(Продовження на 2 стор.)

▲ Під час роботи конференції.

▲ Під час презентації. На фото (зліва): Юліус Панько, Іван Яцканин, Андрій Яцканин.

УКРАЇНСЬКА КНИГА 2021

Регіональна рада Союзу русинів-українців Словацької Республіки в Пряшеві у співпраці з Спілкою українських письменників Словаччини започаткувала нову акцію – презентацію української книжки.

Перший український книжковий фестиваль УКРАЇНСЬКА КНИГА 2021 пройшов 16 – 17 вересня 2021 р. в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві.

Голова Спілки українських письменників Словаччини Іван Яцканин під час відкриття наголосив, що в українців Словаччини багатий досвід у справі видавання книжок, адже тут успішно розгоргло діяльність Словацьке педагогічне видавництво – Відділ української літератури. Видавництво випустило у світ понад 300 титулів книжок – поезію і прозу українських письменників Словаччини, саме у цьому видавництві виходили підручники для українських шкіл. Ініційований Іваном Мацинським Клуб приятелів укра-

їнської книги «Дружба» постійно розростається і значною мірою сприяв поширенню книжок серед читачів.

Дещо ускладнилися умови для видавання в сучасному періоді, але радує, що процес не зупинився, а далі розвивається. Щороку виходять книжки української поезії і прози, науково-популярні видання.

Українські письменники Словаччини перекладами художньої творчості пропагують словацьку літературу в Україні. Для прикладу, в угордському видавництві «Тітрапі» з ініціативи українських перекладачів Словаччини виходять книжки словацьких письменників в українському перекладі.

Згодом відбулась презентація книжок Юліуса Панька «Я – Михась» та книжки Івана Яцканина «Гіркий присмак пищавки».

Широко була презентована продукція СНМ – Музею української культури у Свиднику. На виставці можна було побачити Наукові збірники, багато з яких вже стали рідкісними і недоступними для читачів. В цих збірниках друкуються роботи авторитетних вчених, особливо цінними серед них є публікація першоджерел.

Збірники відомі не тільки в Словаччині, але і далеко за її межами. Про історію і сучасність видавання збірників, художньої літератури, путівників, каталогів та інших видань та загалом про перспективи видавничої справи говорили Юліус Панько, Іван Яцканин, Ярослав Джоґанік, Мирослав Сополіга, Емілія Голодняк, Маруся Няхай та ін.

Презентація книжок була пов'язана з продажем. Тут можна було придбати книжкові видання українських письменників Словаччини, але і періодичні видання, в тому числі літературно-мистецький і публіцистичний журнал «Дукля».

-мі-

-мі-

Моніторинг національних меншин

Від 6-го до 10-го вересня провів п'ятий моніторинг становища національних меншин Словацької Республіки. В моніторингу брали участь представники Консультативного комітету Ради Європи з питань Рамкового договору у справах захисту національних меншин.

Консультативний комітет є незалежним експертним комітетом, відповідальним за оцінку виконання Рамкового договору в державах-учасниках та консульту-

вання Комітету міністрів. Результати цієї оцінки полягають у детальних висновках щодо окремих країн, прийнятих після процедури моніторингу. Ця процедура передбачає вивчення державних звітів та інших джерел інформації, а також зустрічі на місці з урядовими співрозмовниками, представниками національних меншин та іншими відповідними суб'єктами.

Консультативний комітет складається з 18 незалежних експер-

тів, які обираються та призначаються на чотири роки.

7 вересня 2021 р. в залі засідань ректорату Пряшівського університету відбулась зустріч експертів з представниками національних меншин, які діють у Пряшеві, в тому числі з представниками русинів-українців. В ході зустрічі виступили заступник голови Центральної ради Союзу русинів-українців СР Павло Богдан, голова Спілки українських письменників Словаччини Іван Яцканин, директор СНМ – Музею української культури у Свиднику Ярослав Джоґанік, а за Інститут українистики Пряшівського університету – Марія Чижмар. Присутні вказали на значні зрушення у справах національних меншин, в тому числі у ставленні державних і самоврядних органів і організацій до русько-української національної меншини, але є і значні резерви, особливо у фінансуванні української національної меншини. В недавньому минулому Словаччина презентувала високий стандарт у рішенні національного питання і в цьому відношенні була прикладом для багатьох країн.

Проте в сучасному бракує політична воля у рішенні справ національних меншин, в тому числі фінансування національно-культурних організацій. Бракує закон про

▲ Під час зустрічі з представниками національних меншин в Пряшеві. На фото члени експертної групи (справа): Альона Гроссу (Молдова), Мікко Пуумалайнен (Фінляндія), Александра Кастро (Португалія).

Фінансові пожертви

Редакція «Нового життя» вдячна за моральну і матеріальну підтримку читачів і прихильників газети.

На підтримку газети «Нове життя» пожертвував:

художник Павло Лопата з сім'єю, Канада – 100 €

Пожертви на газету, на діяльність Союзу русинів-українців СР та Словацько-українського культурного та інформаційного центру можна надсилати на такий рахунок:

VÚB Prešov, číslo účtu: SK95 0200 0000 0000 0223 4572

Редакція.

Регіональна конференція СРУСР відбулась в Бардієві

(Закінчення з 1 стор.)

бувалися у ресторані «ASTRA» – Бардіїв у співпраці з відділом культури Міського уряду в Бардієві та власниками ресторану, де в культурній програмі були представлені Евеліна Гвать та Марія Хомова за музичного супроводу Маріана Цупришина, жіноча вокальна група «Стебницькі бабки», солістки Марія Мікова та Анна Перегримова, музичний супровід Маріан Буковський (керівник групи Мілуша Вархолова), Гелена Олагова, Моніка Сорока, жіноча співоча

регів Топлі» – під такою назвою 27 листопада 2018 р. в Окружній бібліотеці в Бардієві відбувся вечір-спогади, присвячений життю та діяльності українського письменника, перекладача Віталія Конопельця (14.8.1948 – 4.5.2013), з нагоди 70-річчя від дня народження і 15-ї річниці смерті. Вечір-спогади очолив Іван Яцканин, голова Спілки українських письменників Словаччини, який ознайомив присутніх з життям і творчістю В. Конопельця, його письменницькою та переклада-

були нагороджені Параска Запахова, Анна Дюрикова, Габрієла Кравчикова та Анна Перегримова. Листи-вітання вручили Павло Богдан та голова Регіональної ради СРУСР в Бардієві Микола Деніс.

Присутні в дискусії позитивно оцінили діяльність нашої організації за попередній період. Мілан Дідич розповів про діяльність у селі Хмельова та діяльність членів культурної комісії сільської самоуправи у Хмельовій. Марія Гмиттер розповіла про дуже цікавий, стимулюючий і дуже потрібний проект «Не забувай свою коліску», який ЦР СРУСР щороку організовує в селах з русько-українським населенням. Зміст проекту охоплює історію та сучасність села та околиці, чим допомагає зміцненню національної свідомості населення. Цьому значною мірою сприяє і вибір відомих серед жителів співаків та музикантів, а також слова модератора. Присутніх зацікавив виступ Павла Богдана в рамках дискусії, який розповів про проблемні національні питання, про освіту та стрімке прогресування асиміляції, особливо дітей та молоді в русько-українських сім'ях. Він поінформував про діяльність Центру української культури у Пряшеві, про зустріч з представниками Ради Європи з питань національної політики.

На виборах, що відбулися після дискусії, було обрано одинадцять членів Регіональної ради СРУСР, п'ять членів Президії РР СРУСР та п'ять делегатів VIII з'їзду СРУСР, який має відбутися до кінця грудня 2021 р. Головою РР СРУСР було обрано Миколу Деніса.

У заключному слові старо-нового голови слова подяки були адресовані всім, хто за останній виборчий період сприяв функціонуванню організації, підготовці та реалізації окремих акцій, подякував Павлові Богдану за підтримку та активну співпрацю з нашою РР СРУСР у Бардієві. Він висловив переконання, що організації вдасться виконати заплановані завдання. Окрема подяка належала Марії Гмиттер за допомогу у підготовці і проведенні конференції та всім делегатам за активну участь.

Марія ГМИТТЕР,
Микола ДЕНІС.

▲ На фото (зліва): Микола Деніс, ювілярки Анна Перегримова, Анна Дюрикова, Павло Богдан.

група «Луків'янка» з Лукова (акордеоніст Іван Сидор), співо-ча група «Біловежанка» з Біловежі (керівник Марія Бароляк, акордеоніст Франтішек Пальша). Концерти були присвячені громадянам Бардієва в рамках Місяця поваги до старших. Концерти ми присвятили пам'яті політичного та громадсько-культурного діяча Адольфа Добрянського (8 грудня 1817 – 19 березня 1901) з нагоди 200-річчя з дня народження та будителя Олександра Павловича (19 вересня 1819 – 25 грудня 1900) – також з нагоди 200-річчя від дня народження. Режисер програми – Евеліна Гвать, модератор концерту – Марія Гмиттер.

• «Я молюсь за тебе, мій рідний краю», – такі слова лунали 16 червня 2018 р. у музеї просто неба в Бардіївських Купелях. В художній програмі виступив музично-співочий ансамбль – гурт бандуристів «ГАЛИЧАНКА» з міста Львова – Україна. Концерт був організований Регіональною радою СРУСР у Бардієві у співпраці з Шариським музеєм – Музеєм народної архітектури. Модератором програми була Марія Гмиттер.

• «Від берегів Дніпра до бе-

дацькою діяльністю, а також співпрацю зі словацькими та українськими письменниками та перекладачами. Була показана виставка творів В. Конопельця: «Коні – коники», «Зерня», «Синя пава», «Про Караса чудася» та інші. Частиною своєї роботи він присвятив дітям.

• 13 квітня 2019 р. РР СРУСР у Бардієві була співорганізатором 29-го огляду з художнього читання жінок «Струни серця» Ірини Невицької, який відбувся у Горношариському культурному осередку в Бардієві.

• На основі рекомендації Президії РР СРУСР у Бардієві щорічно (у 2017 – 2021 роках) Президія ЦР СРУСР нагородила нашого 21-го члена з нагоди ювілеїв медалями, дипломами та листами подяки за активну роботу у розвитку русько-української культури. Президент України Володимир Зеленський під час офіційного візиту до Словаччини 24 вересня 2020 р. вручив пані Евеліні Гвать Орден княгині Ольги III ступеня з нагоди її життєвого ювілею.

Після прочитання звіту були вручені вітальні листи СРУСР ювілярам, ювілеї яких припали на 2020 та 2021 рр. Листами

бу за державність і незалежність та прагнення до євроінтеграції. Словаччина є сусідкою України і в неї є моральний обов'язок допомагати в рамках можливості нашим братам українцям інтегруватися в європейську структуру.

Кілька слів про концерт.

Я вже кілька років спостерігаю за творчим зростанням співака Марка Мохнача, стежу за його систематичною працею, навчанням, поступовим удосконалюванням і можу спокійно сказати, що Марко Мохнач, соліст ПУЛЬСу, виріс у досконалого професіонала з відмінними голосовими задатками, виразним виступом, що викликає відповідний резонанс у публіці.

Марко Мохнач твердо і довго працював до своєї мети. І так витривалість принесла результат.

Не можна обійти акордеоніста і члена оркестру ПУЛЬСу Петра Са-

бола, який дотворив весь концерт своїм дивовижним і витонченим супроводом на акордеоні.

Весь концерт з неперевершеними баладами ще більше вказав, скільки спільного мають словаки та українці. Обидва слов'янські народи емоційні, ширі, співочі і що найбільше їх єднає – це пісня.

Пісня віддзеркалює життя людей, їх турботи, страждання і радості, любов. Пісню можемо виразити радість і смутку, але і красу життя. Це все було зразково презентоване на згаданому концерті.

Я відходила з концерту, заряджена позитивною енергією, радістю і любов'ю в серці. Дуже радує, що якраз Словачко-український культурний та інформаційний центр підготував такий емоційно насичений концерт.

Яна ЛЮБИМОВА,
музичний педагог, Пряшів.

Калинів – перше визволене село на території Словаччини

17.9.2021 р. в Калинові (окр. Меджилабірці) жителі села пригадали визволення села від фашизму. З цієї нагоди тут відбулось свято. Село було визволене Радянською армією після важких кровопролитних боїв 21.9.1944 року.

«Ми кожного року організуємо урочистості, щоб не забувати історію, щоб пригадати страждання, яке принесла війна і щоб і молода генерація знала, що таке страхіття війни», – сказав староста села Іван Сивак (Smer).

Складовою частиною святкування річниці визволення Калинова – першого визволеного села на території Словаччини – була панахида за жертвами війни і покладанням вінків до пам'ятника полеглим

З промовою виступив Данієл Беднар, генеральний директор секції законодавства та права Міністерства оборони Словацької Республіки.

«Події у другій половині вересня 1944 р. тут, у Калинові, серед усіх міст і сіл Словаччини, передвіщали наближення кінця Другої світової війни, яка до сьогодні є найгіршою війною та найбільшим конфліктом у Європі та світі. Пам'ятники в містах і селах по всій Європі і в нашій країні – в Словаччині досі свідчать про страхіття війни, про втрату людяності і особливо про втрачені життя», – підкреслив він.

Після обіду в художній програмі виступили співацькі групи «Лабірські бетяре» і «Дришляк».

-пк-

З листів читачів ВІТАННЯ З НАГОДИ 70-РІЧЧЯ ГАЗЕТИ «НОВЕ ЖИТТЯ»

Шановний головний редакторе, пане Мирославе!

Щиро вітаємо двотижневик Союзу русинів-українців Словаччини «НОВЕ ЖИТТЯ» з Ювілеєм!

70 років це – великий проміжок часу, а головне наполегливої, самовідданої, нелегкої праці як Вас, так і колег по відновленню і поширенню щирою Українського Слова.

«НОВЕ ЖИТТЯ» об'єднує українців Словаччини та за її межами, несе вогник правди в кожному домі.

Завжди, отримуючи свіжий номер, з великим інтересом маємо можливість ознайомитись з новою, актуальною та цікавою інформацією і завжди з готовністю підтримуємо двотижневик.

Щиро дякуємо за правдиве друковане слово!

Бажаємо Вам, колегам, однодумцям міцного здоров'я, сили духу, незламної віри, подолання всіх перешкод, творчого довголіття! В єдності – сила!

З повагою та найкращими побажаннями,

Ірина Мацко,

член Спілки українських письменників Словаччини,
українські земляки, однодумці, Кошиці.

Дорога редакціє!

Я опинився в складних життєвих обставинах, проте не можу обійти повз уваги ювілей – 70-річчя моєї улюбленої газети «Нове життя». Щиро і сердечно поздоровляю редакцію, від душі бажаю щастя, творчих надбань, запалення до щоденного робочого пориву.

І я за 70 років не раз брав у руки перо, щоб допомогти редакції у її роботі в інтересі збереження рідного друкованого слова, нашої культури, національної ідентичності.

На мої плечі роки накладають свій тягар, змушений вже жити в іншому середовищі, не дома, але в домі соціальних служб, де знаходжу однодумців і співбесідників, в тому числі колишню співачку ПУЛЬСу Анну Смотер, родом з Руської Волі над Попрадком, з якою читаємо газету. Тут живе біля 150 осіб. Кожен з них несе на своїх плечах свою життєву долю і свій життєвий тягар.

Дорогі друзі!

Тисну Ваші руки і зичу Вам всіх благ.

Василь ФРАНКО.

Від редакції:

Василь Франко (нар. 17.12.1926 р. у Видрані) – педагог. Все своє життя присвятив історії, викладав історію на Пряшівських педагогічному і філософському факультетах УПІІІ, автор багатьох статей з історії, книжок та підручників історії і методики викладання історії.

Дякуємо і бажаємо Вам міцного здоров'я.

На многая і благая літ!

Концерт козацьких пісень очима музичного педагога

У попередньому номері газети ми інформували про концерт козацьких пісень в Пряшеві. На цей раз увазі читачів пропонуємо погляд Яни Любимової, яка все своє життя пов'язала з музикою. Ред.

25.8.2021 р. в Словачко-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві з нагоди 30-річчя незалежності України відбувся прекрасний концерт пісень, балад українських козаків у виконанні талановитого співака Марка Мохнача за музичного супроводу акордеоніста Петра Сабола.

Не могло бути кращим святом незалежності України.

Дуже цікавим і вражаючим був початок концерту, який відкрив заступник голови Центральної ради СРУСР Павло Богдан і розповів про головні віхи в історії українського народу, його бороть-

▲ Папа Франциск в Пряшеві очолює Божественну Літургію святого Івана Золотоустого.

Від 12-го до 15-го вересня 2021 року у Словаччині побував Папа Римський Франциск (по-слов. František). Під час

знаком єдності», – сказав Папа, побажавши, щоб із сердець людей ніколи не пропадало «це покликання до братерства». В

Папа Римський Франциск побував у Словаччині український контекст місії

перебування він поступово відвідав Братиславу (12 – 13 вересня), Прáшів і Кошиці (14 вересня) і західнословачьке місто Шаштін (15 вересня), яке відоме як місце паломництва завдяки базиліці Діви Марії.

У перший день перебування у Словаччині Папа Римський зустрівся з членами Єкуменічної Ради Церков, на якій наголосив, що християни повинні бути свідками єдності, свободи та

цьому контексті він поділився думками про типові вираження гостинності слов'янських народів, які його вражають: хліб і сіль, що є символами, які також «пронизані Євангелієм».

У третій день перебування у Словаччині Папа Франциск в Прáшеві очолює Божественну Літургію святого Івана Золотоустого на площі перед спортивним залом, зібравши, за даними організаторів, понад 50 тисяч прочан (ватиканські джерела

az után némely eretnekek késsel szúrások után orcáján legörgő könyhullatással sirni láttatott», який в перекладі звучить так: «Справжня ікона Богоматері, яка в 1670 році, в церкві руського села Клокочов, що належить до Винянського замку у Верхній Угорщині, на очах багатьох слезила, а після того як якийсь еретик пробивав ножем, заливаючись сльозами, плакала».

Перша копія ікони була виготовлена для Пряшева Ф. Г. Крамером. Старанням професора релігії Ужгородської гімназії Емануїла Рошковича (1850 – 1905) в 1904 році професор Пряшівської гімназії Макс Курц написав нову ікону для Клокочова, «яка старанням пароха д-ра Івана Чекана в 1948 р. при великому здиві народу була коронована»

▲ Папа помолився перед іконою Клокочовської Матері Божої.

лі Карпаторуське письменство XVII – XVIII вв., том 32, стор. 207 – 423). Сьогодні церковні кола вже вписують Греко-католицьку церкву та її ікону у словацький культурний контекст, повз її уваги є поки що пісня про Клокочовський образ, бо тут й справді українська мова.

В 50-х роках минулого століття держава хотіла поставити хрест над греко-католиками і їх церквою. Не сталося так. Вийшовши після «Празької весни» на суспільну сцену, церква не церемонилась з місцевими православними і збайдужило оглядалась на свої давні руські корені, традиції. З катакомб вийшла з виразним словацьким обличчям, такою вона показала себе і перед лицем Папи Франциска.

У зв'язку з перебуванням Папи Римського у Прáшеві Ватиканське радіо, між іншим,

зазначає: «Пряшівська греко-католицька єпархія була створена 1818 року, відділившись від Мукачівської єпархії. А 2008 року Папа Венедикт XVI підніс її до гідності архієпископського і митрополичого осідку, підпорядкувавши їй дві інші греко-католицькі єпархії – Кошицьку та Братиславську».

Папа Римський Франциск є вихованцем українського священника Степана Чміля, який жив у Аргентині після війни. Саме за сприяння Папи Франциска Степана Чміля було причислено до лику блаженних. За твердженням глави Української греко-католицької церкви Святослава Шевчука, Папа Франциск добре знає греко-католицький обряд.

Це вже четверте перебування Папи Римського у Словаччині.

Мирослав ІЛЮК.

▲ «Мені спадають на думку мученики, які серед цього народу свідчили про любов Христа в дуже важкі часи, коли все підказувало їм мовчати, ховатися, не сповідувати свою віру», – проголосив у проповіді Папа Римський Франциск в Прáшеві.

братерства. До Єкуменічної Ради Церков Словаччини входять одинадцять некатоліцьких Церков країни. Папа зазначив, що після років атеїстичних переслідувань християнської спільноти Словаччини відновили своє життя.

Папа Франциск зазначив, що на словацькій землі євангелізація зродилася на шляху братерства, на якому брати Кирило та Мефодій залишили незгладимий слід.

Загалом до заповіту апостолів слов'ян Кирила і Мефодія він звернувся двічі. Вдруге це було наступного дня на зустрічі з представниками держави, громадянського суспільства і дипломатичного корпусу в ареалі Президентського палацу в Братиславі. Він закликав черпати силу із заповіту Кирила і Мефодія: «Вони поширили Євангеліє, коли християни континенту ще перебували в єдності; і також сьогодні вони єднають конфесії цієї землі. Вони визнавалися всіма та шукали спільності з усіма: зі слов'янами, греками та латинянами. Свійкість їхньої віри перекладалася, таким чином, у спонтанну відкритість. Це спадщина, яку ви покликані ввібрати, щоб також і в цей час бути

наводять 30 тисяч), не лише зі Словаччини, але й з України, Польщі та інших сусідніх країн. Проте один з надокучливих журналістів дорахувався до числа 15 660 людей (?) (див. Konzervatívny Denník Postoj, 16.9.2021).

Євхаристійне богослужіння проходило словацькою мовою і частково церковнослов'янською. Лише в т. зв. прохальній екстенії окремі частини прозвучали українською та угорською мовами і по-ромськи.

Хоч літургія не проходила традиційно, як в колишній руській церкві, по-церковнослов'янськи, а вже словацькою мовою, все ж в Прáшеві відбувся «матеріальний» дотик Папи Римського з візантійською церковною традицією і українською культурою, коли він коронував ікону Матері Божої, яку було привезено на літургію. Йдеться про ікону з колишнього руського (українського), тепер вже по-словацькому села Клокочов (окр. Михалівці). На іконі і досі зберігся угорський напис: «Boldog Asszony valóságos képe, mely 1670. Felsőmagyarországban Vinna várához tartozó Klokocsó nevű orosz falu templomában sokak láttára elsőben könnyezni s

(о. Степан Пап, Історія Закарпаття, т. II, 2002, стор. 255). Отже, це не перша, а друга копія ікони.

Чудотворна ікона загубилась у Відні. Про створення оригіналу для дерев'яної церковки в Клокочові церковний історик о. Іринеї Кондратович (1881 – 1957), між іншим, пише: «Єден благочестивий чернець з Галичини мальовал тот образ на дерево і люде дуже радо солодко молилися перед тим прекрасним образом» (о. Irinej Kondratovuč, Pamjatka z klokočovskoho otpusta s istorijeju čudotvornaha obraza i s pisňami, Užhorod, 1927). З історією ікони пов'язана також «Піснь о образе Клокочовском», яка була віднайдена в рукописному збірнику в Камйонці і яким користались віруючі у Малому Липнику (тепер Старолубовнянський округ). Як припускає Іван Франко, ця пісня могла вводити у рукописну збірку і «складалася з трьох, а може й більше частей».

Характеризуючи карпатський край, в якому зродилася ця пісня, Іван Франко, між іншим, пише: «Країна переважно лісиста, бідна на хліб, робила неможливим заведення панцизняка гніту, давала багато поля до кочового, пастирського або й розбійницького життя... Освіта в тих сторонах здавна була мінімальна, держалася в селі звичайно в якійсь попівській родині. Се мало той добрий бік, що релігійна пропаганда, протестантська, уніатська чи католицька, не гарячила тут нікого. На прості обставини життя вистарчала проста етика, а для догматичних тонкостей не було зрозуміння».

Про спеціальне письменство, яке могло існувати на тій території в XVII–XVIII в., досі не було мови. Воно спочивало в рукописах, розсипаних по курних мужицьких хатах, дяківках або парафіяльних горищах; маса пам'яток, без сумніву, зtratилась, не раз на наших очах».

Ікона і пісня про образ свідчать про те, що вони були створені в українському культурному просторі і на основі вивчення тексту знову повернута в український культурний простір Іваном Франком (27.8.1856 – 28.5.1916), 165-річчя з дня народження якого ми пригадуємо якраз цими днями. (Ближче про цю пісню та про інші пісні, колядки можна дочитатись у Збірніні творів Івана Франка у п'ятдесяти томах, у розді-

3 листів до мене Ваш лист потішив

На протязі моєї журналістської роботи багато чого було. Стикався з партійцями, державними діячам, священниками, учителями, сільськими господарями. Один з тих, з ким доводилося кілька разів зустрітись й розмовляти, був редактор церковного журналу «Благовісник». Відповідаючи на мого листа, доктор Маріян Поташ, крім іншого, писав:

«Ваш лист мене потішив, бо інакше від наших приходять тільки сварливі слова. Чужі словаки, чехи, німці, що дістають новиночку, подивляють та й все розуміють. Наші руснаці не розуміють».

Квестія, чи би не було краще писати все кирилицею, є дуже складна. Доки так рішився, було багато дебат і виміни поглядів. За порадою звернувся до наших вчених, як, наприклад, Бачі, Мушинки, Ваната, а про вас просто забув. Реакція, чому так було вирішено:

Багато з наших людей – старших, що мають мадярські школи, не знають азбуки.

Подібна ситуація і з нашою молоддю, яка апатична до всього руського.

Ці проблеми спонукали мене писати і кирилицею, і латинкою. Я думаю, що потрібно дістатися до людей після того смертоносного застою, а як полюблять читати, то повільно будемо переходити на чисто українську мову, писану кирилицею. Так почав Котляревський, який в подібних обставинах жив, як ми тепер. Насамперед треба зацікавити людей, щоб радо читали і полюбляли своє, аж потім можна кормити їх правдивою справою.

«Благовісник» колись виходив язичієм. Потім по-українськи. Але латинкою. Згодом по-нашому – кирилицею (було 560 передплатників). З того я сам передплачував 100 екземплярів. Доплачувала єпархія. Щомісячно 20000 крон. Це було причиною,

що на радість всім ворогам, новинка розпалася. Щоб не порушувати 70-річну традицію цього часопису, я взяв ризик на себе, поки знов не збанкрутую. Допомоги не дістаємо від нікого. За друк місячно платимо 25000 крон за 5 000 примірників «Благовісника», який не розпродається. Всі видатки: переписання, поштове фінансування з власної кишені, аби тільки люди мали свою новинку. Крім цього, уряд, дистрибуція, ба й словацькі священники саботують, все надсилають «спеть!», навіть не показавши нашим людям, які не дуже бажать нашу новинку, бо дорога ковбаса і пиво. На Закарпаття посилаю щомісячно 1 500 примірників задармо. Отака наша доля і проблеми. Вірю, що з Божою поміччю подолаємо і дочекаємося кращих днів.

Буду радий, Юрію, якщо надішлет мені портрети наших культурних діячів (ці портрети виходили як додаток до «Веселки» – Пояснення моє).

Бажаю Вам багато успіхів у вашій шляхетній роботі».

Ваш Д-р о. Маріян ПОТАШ.

Виходить, що з друкованим словом для руських людей не було все гаразд ніколи. Це відчуваємо і сьогодні!

Юрій ДАЦКО.

Довідка редакції газети «Нове життя»:

ПОТАШ Іван, монаше ім'я Маріян, ЧСВВ (2. 3. 1918, Прáшів – 23.2.2006, Прáшів) – греко-католицький священник, науковець, довгорічний редактор пряшівського церковного журналу «Благовісник», близький соратник благословенного єпископа Павла Гойдича. Стийкий захисник церковнослов'янського обряду перед словакізацією. Брав безпосередню участь у беатифікації Павла Гойдича та Василя Гопка. Репресований комуністичним режимом.

▲ Свято перогів, фольклору і традицій. Урочисте відкриття.

Грайлива різноманітність осінніх кольорів під ніжними променями сонця, 13 вересня цього року, створила в етнографічній експозиції – СКАНСЕНІ Словацького національного музею – Музею української культури у Свиднику чарівно сприятливу атмосферу

квів відпочинкова зона, яка водночас служила оригінальною фотостінкою для незвичайних світлин. Блукаючи скансеном чи лежачи на траві, присутні насолоджувалися його красою та атмосферою свята.

Ще перед початком змагання, і це

СВЯТО ПЕРОГІВ, ФОЛЬКЛОРУ І ТРАДИЦІЙ

свята «День народних традицій та Пероги 2021». В цей день музей традиційно підтримує Дні європейської культурної спадщини у Словаччині, захід котрий був створений з ініціативи Ради Європи та Європейської комісії з метою популяризації місцевої культурної спадщини і щорічно проводиться у вересні приблизно в 50 європейських країнах.

Вже декілька років тому з багатства та унікальності культурного джерела північно-східної Словаччини СНМ – МУК вибрав для популяризації, окрім іншого, також традиційну улюблену їжу наших предків – пероги. Колісь вареники – «пирого», «пероги» готували з різних видів борошна. З пшеничного борошна готували святкові та обрядові вареники. Але особливе місце належало «татарчаним» вареникам з гречаного борошна, які й досі вважаються найбільш репрезентативною традиційною стравою місцевої кухні. Як і щороку, найпривабливішою частиною різноманітної програми свята був конкурс у їх приготуванні, 26-й річниця з міжнародною участю любителів цього вишуканого делікатесу. Крім того, було зварено та роздано 7000 перогів від жупана та приматорки. Щоправда, свято відбувалося відповідно до протієпідемичних мір, виданих Управлінням охорони здоров'я Словацької Республіки та розпорядження Генерального директора СНМ.

Офіційною промовою «День народних традицій» відкрили: депутат Європейського парламенту Мір'ям Лексманн, радник Посольства України в Словаччині Станіслав Фесков, голова ПСК Мілан Маєрський, приматорка міста Свидник Марцела Іванчова та директор СНМ – Музею української культури у Свиднику Ярослав Дюганік. Свято було відкрито і програма проходила в переплетенні музичних жанрів, фольклору та сучасної пісні. З відступом часу, на сцені скансену знову співали наші гості з України, цього разу це народний жіночий ансамбль «Руменок» Будинку культури селища Середне, Закарпатської області під керівництвом Ольги Бобак. Сучасними піснями потішила публіку лауреатка «Маковицької струни» співачка ГАЛИНА.

Під звуки музики у веселому настрої відвідувачі частувалися у фурманській корчмі або коло гастрономічних палаток. Різноманітних розглядів та розваг для дорослих та дітей було достатньо. Великий інтерес викликали робота майстрів-ремісників та продукти бджільництва. Також привернула увагу відвідувачів інсталювана у вазарні виставка знарядь селянської праці з фондів музею під назвою «Земля-годувальниця». Діточки тішилися з виставки домашніх тварин і птиці, а також з їзди на коні. В середовищі скансену працівниками музею була створена з солом'яних ту-

вже стало своєрідною традицією, всіх любителів перогів запросили на їх коштовку голова ПСК Мілан Маєрський, під патронатом якого відбувся ДНТ, та приматорка Свидника Марцела Іванчова, котрі власноручно відварили і роздали близько семи тисяч перогів. Цього разу в цьому їм допомагала депутат Європейського парламенту Мір'ям Лексманн.

Позмагатися в умінні приготувати найсмачніші пероги зголосилося 6 команд. Змагання не розчарувало, видалося дуже смачним і веселим. Пероги були з капустою і грибами, «бандурками» і бринзою, сиром і малинами, сушеними грушками, сливками, черешнями і навіть курячою печінкою. Журі у складі: Мір'ям Лексманн, голова журі, Станіслав Фесков, Мілан Маєрський, Марцела Іванчова та Людмила Обіцька смакували всі приготовлені пероги і тому оцінювали роботу команд по категоріях. Найшвидше приготувати пероги вдалося команді «Фольклористи», найбільша кількість перогів виїшла у команди «Служба охорони здоров'я», найвеселішою командою була визнана «Руменок» з України, найкраще одягнута в своєму стилі була команда «Червоний хрест» зі Свидника, найкращою формою перогів порадували «Мисливці» з Вапеника, найоригінальнішу начинку (куряча печінка) придумала команда «Село Кечківці». Всі учасники змагання отримали слова вітання від членів журі, також грошові винагороди від директора СНМ – МУК та дарунки від приматорки Свидника.

Тим, хто не побоявся спробувати щастя і закупив квиток лотереї, дісталися цінні призи. Головний приз, кухонний робот, надала приматорка Свидника, а також художню картину авторки Валентини Волошин надав СНМ – Музей української культури у Свиднику.

І на завершення свята «День народних традицій та Пероги 2021» прозвучало все найкраще від world music гурту ЧЕНДЕШ в годинному виступі під бурхливі оплески публіки.

Людмила РАЖИНА,
СНМ – МУК.

ЮВІЛЕЙ СТЕПАНА ГОСТИНЯКА

Цими днями відзначає свій життєвий ювілей – 80 років плідного, драматичного і цікавого життя наш видатний поет Степан Гостиняк.

Народився він 20.09.1941 р. в селянській родині села Збудський Рокитів Гуменського округу. Після закінчення середньої школи в Меджилабірцях продовжував навчання на Філософському факультеті Університету ім. П. Й. Шафрика, який закінчив 1964 року і після військової служби почав працювати в Музеї української культури у Свиднику, де трудився до виходу на пенсію.

Зі шкільних років він мріяв стати поетом, бо, як він пізніше записав у свій щоденник, «він поетом народився», тому багато читав, але й співав, грав на скрипці, футбол, пробував писати вірші та друкувати в наших українських газетах і журналах. Вперше серйозно заявив про свій поетичний талант, будучи ще студентом Філософського факультету, у колективній збірці «Восьмеро» (1963). Це був ніжний, повний почуттів молодий людини голос, але вже тоді голос своєрідний і неповторний. Аж пізніше, дозрівши як людина і поет, той голос змінився на голос сміливий, ударний, навіть іноді провокативний, який не знала досі наша поезія. Збірку «Восьмеро» склали поезії таких авторів, як Ю. Бача, В. Гайний, І. Галайда, П. Гула, Й. Збіглей, С. Макара, Й. Шелепек, які всі пізніше стали видатними творцями нашої літератури. Що призище, то творча індивідуальність, яка значно збагатила нашу літературу. В той період С. Гостиняк почав листуватися з українськими поетами України, зокрема шістдесятниками, вислав свої вірші в українські газети і журнали і так уже 1963 року з'явився на сторінках львівської газети «Ленінська молодь» вірш «Пісня інваліда», децю пізніше вірші у львівському журналі «Жовтень» і добірка віршів у київському журналі «Дніпро» (1964).

Україна так дізналася, що на Пряшівщині пише оригінальні і цікаві, навіть відважні вірші С. Гостиняк, які викликали інтерес. Шлях С. Гостиняку до читача в Україні проклав, як на мене, поет і літературознавець Степан Крижанівський, який у передмові до його збірки «Пропоную вам свою дорогу» (1965) написав, що «Степан Гостиняк сучасний і вмє говорити по сучасному. Сучасний і свогчасний, і своєчасний. В його серці і розумі містяться макро- і мікрокосмос, небо, зорі і сузір'я, але його найбільше цікавить земля і люди, щоб на землі жили люди, крилаті, як велетні, щоб над ними рясніло небо в діамантах зір...». Така характеристика була правдива і вона йому в дальшому житті допомогла, зокрема коли на нього понеслися доноси, скарги, обвинувачення його, що він ворог соціалізму, український буржуазний націоналіст та бозна що, лише не соціалістичний поет і за те не раз викликали його «на бесіду» в ШТБ, слідкували за ним на роботі, на вулиці, за його поштою тощо.

У вище названій збірці С. Гостиняк пропонував дорогу правди, честі, дорожку без протекціонізму, панібратства, корупції, підлабузництва, до-

носів; пропонував дорогу без бруду, обману, фальшу, позерства, ідопоклонства та різних змін. Одночасно з громадськими віршами однаково успішно виступив і як ніжний лірик, романтик, пейзажист, автор вдалих інтимних віршів.

Критика недоліків тодішнього суспільства і його моралі стали основним предметом його поезії і в наступних поетичних збірках, а їх було чимало: «Лише двома очима» (1967), «Вірші» (1972), «Букет» (1979), «Сейсмограф» (1982), «Анатомія другого обличчя» (1986), «3 історії самооборони» (1989), «Новий абзац» (2002). Треба сказати, що зображуючи недоліки минулого режиму і суспільства, він не повторювався в акцентах, художніх образах, завжди знаходив новий образ, частіше використовував цікаві та оригінальні метафори, алегорії, гіперболи та інші засоби сатири чи гумору. Тому видавець СПВ – ВУЛ його художніх творів мав часто проблеми, бо цензура, хоч і внутрішня, була відносно суворою. Але він не резигнував, писав далі так, як бачив, сприймав, оцінював і відчував навколишнє життя, бо мріяв, щоб життя всіх людей світу було гарне, багате, гармонійне, щасливе.

Він не задоволений ані сучасним станом нашого суспільства, політикою, мораллю, режимом, трансформацією його економіки після 1989 року, не задоволений передусім його мораллю, критикує і висміює сучасних мафіозо, способи приватизації (прихвтазації), бо сьогодні вже «не є правда, що брат є братом свого брата», що надія змушена думати чи ще «є надія на краще життя», бо «клаунство це не скінчилося, ані клаунів не зменшилося». С. Гостиняк так і надалі виконує роль поета, своєрідного опозиціонера, як належить кожному великому художнику – мислителю. Це їх завдання!!! Не раз він твердить, що кожне ідопоклонство веде до забілі суспільства.

Чимало поезій С. Гостиняк присвятив Україні. Україна для нього неабияка, не абстрактна країна, а жива людність, яка споконвіку мріяла про добро, моральне, духовне і матеріальне багатство своїх людей і світу. Глибоко переживав, коли дочитався, яких страшних ударів наніс режим Й. Сталіна українському народові під час голодоморів, як нищив українську еліту – інтелігенцію, заповнював гулаги українськими патріотами. Він радів кожному її успіху в боротьбі за свою самостійність і незалежність. У своєму щоденнику «Відзеркалення» 24.08.1991 р. записав: «Дожився, дочекався – Україну сьогодні проголошено незалежною державою!..Тепер можу вже спокійно вмерти...» Але болить його, що Європа та світ замість берлінського муру, який було повалено, буде новий – український. І знов піднімає голос на її захист. Болить його, що появилися політичні русиністи, які сіють ненависть серед нашої людності до України, українського слова і виголошують себе та й нас за якийсь окремий народ, хоч споконвіку жили

наші предки думкою, що ми є гілкою великого українського народу. Болить його, що наші українські школи, церкви та установи зникають, бо люди стали байдужими до своєї історії, церкви, до своїх предків, які сторіччями боролися за своє «русське» слово, забуваючи, хто забуде минуле, той не має майбутнього.

С. Гостиняк все життя писав і ліричні, інтимні поезії, поезії про природу, про різноманітні міжлюдські відносини, зокрема в молоді роки. Їх перелік би був довгий. І тут він оригінальний у використанні різних художніх засобів. І тут він не повторювався. Тому не дивно, що чимало його поетичних збірок було оцінено літературними преміями Словацького літературного фонду ім. Івана Франка.

С. Гостиняк не був і не є локальним, периферійним чи місцевим поетом, але належить до числа найвидатніших загальноукраїнських поетів, зокрема до зарубіжних шістдесятників. Він однаково сильний в громадсько-суспільній ліриці, як і в інтимно-пейзажній.

Не дивно, що його твори викликали інтерес у читачів за межами Словаччини і виходили не лише в Україні, Югославії, США та Канаді в оригіналі, але й в перекладах словацькою, чеською, мадярською, польською, російською, білоруською, болгарською, німецькою, англійською, сербською, хорватською та, може, й іншими мовами. Найкомплексніше видання його вибраних творів вийшло в Ужгороді під назвою «3 історії самооборони» 2007 року.

С. Гостиняк, очевидно, гадав, що його поезія змінить світ на краще і тому весь час критикував, засуджував чи висміював недоліки людини, суспільства чи режиму. Ця думка тягнеться усією його поезією від самого початку по сей день.

Пробував свої сили С. Гостиняк і в прозі, але не здобув тих успіхів, як в поезії. Особливу увагу все ж заслуговують його щоденні записи «Відзеркалення» (2005), які приносять багато нового і цікавого, що нуртувало його життя.

Важливе місце в його творчому доробку займають і його наукові публікації, в яких обнародував на сторінках «Наукових збірників МУК» цілий ряд забутих сторінок із життя Ф. Лазорика, Ю. Боролича, І. Гриця-Дуди, І. Невицької, О. Духновича, І. Брадача та інших наших культурних діячів минулого. Крім того, він підготував до друку ряд книжок, як з народної творчості «Квіти з перелогу», так із творчості В. Гренджі-Донського «Тече вода з бережечка», М. Підгірянки «Моя стежка». Гадаємо, що не лише його поетичні твори, але й наукові статті чи видавничі почини заслуговують високої оцінки, шани і подяки.

Мені приємно писати про творчість С. Гостиняка, бо я був свідком його поетичного росту, дозрівання, гоніння владних сил за його літературну діяльність, за його погляди тощо. Радий, що я зміг читати його твори, хоч не завжди вони мене задовольняли, але завжди я вірив, що він чесна людина, патріот нашого народу, вірив у його поступ, здатність побороти негативи нашого суспільства; радий, що він був відвертим для дискусії; радий, що я знайшов у себе відвагу і заступився за нього тоді, коли йому загрожувало виключення із Спілки словацьких письменників і звільнення з роботи в МУК.

З нагоди життєвого ювілею зичу йому довгих-довгих радісних і успішних років життя на многая благаля літа.

З роси і води, шановний Степане!
Михайло РОМАН.

П'ятнадцять років пошуків краси

У січні 2005 року в Пряшеві почала свою діяльність галерея «Атріум», яка за порівняно короткий час стала одним з центральних осередків мистецького життя Пряшева, в якому згуртувалися художники, скульптори,

художні фотографії, митці інших напрямів. Про їх діяльність розповідає книжка під назвою «15 ROKOV GALERIE ATRIUM», яку редакційно підготували прашівські журналісти Мілан Орсаг і мгр Кветослава Мудрикова, а графічно оформив Ладислав Цупер. Книжка поповнена фотографіями, які документують діяльність галереї. Автори фотографій – відомі художні фотографії і репортери –

Александр Грицов, Ладислав Цупер, Віктор Замборський, Ян П'ятниця, Бартоломей Цісар, Ігор Дем'ян, Антонін Жіжка. Свої перші фотографічні проби друкує в книжці Зузана Баленчин. У книжці використані також фотографії з архіву галереї.

Директор галереї інж. Андрія Баленчина так бачить діяльність на протязі 15 років:

В книзі, яку ми видали з нагоди 15-річчя галереї, презентуємо художників, які експонували свої роботи в галереї «Атріум» (пословацьки Atrium) із січня 2015 року по грудень 2019 року. У ній є ті, хто вже досяг міжнародного визнання, а також автори, які почали творити протягом нового тисячоліття. Ми всі різні, кожен художник малює по-різному, навіть якщо вони творять на одну тему. І цілком природно, що кожен любить щось своє.

Це те, що об'єднує людей, вони можуть дискутувати. Я глибоко переконаний, що це ознака справжньої свободи. Мистецтво має сенс. Знятий третій п'ятирічний цикл є продовженням виставкової діяльності галереї, яка розпочалася у січні 2005 року. З моменту свого заснування наш презентаційний заклад образотворчого мистецтва зосередився переважно на сучасному живописі, малюнку та фотографії.

За останні 15 років Галерея «Атріум» представила в цілому 71 виставку (61 образотворче мистецтво, 9 образотворчих фотографій та 1 ковальське мистецтво), 12 різдвяних та 5 фотосалонів для шанувальників мистецтва, а також організувала 4 виставки під відкритим небом для самих авторів.

Окрім інтерної виставки, галерея змогла представити роботи східнословачьких художників у Польщі, Чехії, Угорщині та Україні. Я високо ціную стимулюючу співпрацю, особливо з Галереєю Vebe в Кошицях.

Я часто запитую себе, яка виставка буде найбільш цікавою і привабливою для відвідувача нашої галереї і чим. Відповіді на ці, здавалося б, прості запитання важливі для нас, особливо для того, щоб ми могли звернути увагу широкої публіки на художників та їх роботи, якими захоплюються шанувальники мистецтва. Виставляємо для того, щоб наблизити не лише оригінальний твір, але особливо твори, що приносять досвід. Тому що наша основна мета – з повагою підійти не лише до мистецтва як такого, а й до авторів та відвідувачів наших виставкових просторів.

Водночас я хотів би скористатися нагодою, щоб подякувати всім тим, хто допоміг нам у реалізації наших планів, ідей та цілей за останні 15 років. Серед них, особливо нашим партнерам і членам клубу «Galéria Atrium».

Андрій БАЛЕНЧИН.

Сторінки минулого (40)

ВАЛАШКІВЦІ (ВАЛЯШКІВЦІ) – VALAŠKOVCE – вимерле село (окр. Гуменне)

Valaskow (1635), Valászkowce (1808), Valaškovce (1920), угор. Valaskóc, Valyaskóc, Pásztorhegy.

Стат.: 1869 – 337 жит., 1880 – 326, з т. 15 слов., 303 руськ., 1890 – 332, 1900 – 253, з т. 13 слов., 237 руськ., 1910 – 249, з т. 236 руськ., 1921 – 48 буд., 244 жит., з т. 3 чсл., 241 рус., 241 гр.-кат., 3 р.-кат., 1930 – 321, 1940 – уже зараховано до статистики міста Гуменне.

Площа хотара 2234 га.

Валашківці знаходились поблизу Гуменного, по сусідству з Каменицею над Цірохою. Після виселення жителів села в Гуменному була створена міська частина,

в якій проживало приблизно 400 жителів колишніх Валашківців, чим значно підкріпився русько-український елемент в місті.

За переказом, на місці села ґрофські югаси (вівчарі) пасли худобу і вівці. В колибах вони жили з своїми родинами. З тих колиб зродилося село. Перший ґазда називався Валашко, тому й село прозвали Валашківці. Особливості руської мови жителів Валашківців записав коротко перед виселенням 21.9.1929 р. Іван Панькевич на прикладі оповідання жителя села Юрія Каланіна (див. Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей (Прага, 1938, стор. 509 – 510).

Руське село виникло в результаті внутрішнього розселення. У зв'язку з волоською колонізацією зустрічається теперішня назва села (1635), коли воно було новим поселенням і не платило податки коро-

лю. Належало до Гуменського панства. У 1651 році Юрій Другет уклав угоду з двома майстрами, згідно з якою майстри можуть виробляти поташ у волоському лісі шляхом спалювання дров. У 1715 р. тут були 4 заселені і 5 незаселених будинків.

У 1717 р. село було вилюднене. У 1717-28 рр. тут жило 8 підданих. У 1787 р. – 19 будинків, 135 жителів, 1828 р. – 27 будинків, 213 жителів. У XVIII ст. власниками маєтків були Ролл, Дернат, у XIX ст. – Чаки, у XX ст. – Беньовські. Урядовий лексикон Угорщини 1773 року зазначає село як чисто руське, а перепис населення 1806 р. село зазначає як греко-католицьке з руською мовою проповіді.

Жителі займалися хліборобством, годівлею худоби. У 1930 р. жителів переселили до Гуменного, а територія села стала частиною військових лісів. У Валашківцях діяли школа, церква і фара з 1832 р. (?). Гр.-кат. священник від 1870 р., церковна метрика велась з 1784.

-мі-

Полювання на президента

Колишній писар УПА, донський козак і чеський мільйонер. Цей цікавий «коктейль особистостей» був залучений до проведення теракту, який мав відбутися у Празі за кілька днів до падіння Третього Райху. Мета диверсії – знищити Августина Волошина, колишнього президента Карпатської України. Все ретельно спланували. Однак у вирішальний день щось пішло шкереберть

Спецгрупа «Ураган»

Весняної ночі 1945 року за 44 кілометри від Праги, яку окупували нацисти, пролетів радянський літак. Над сосновим лісом із нього вистригнуло десять парашутистів. Командир групи потім описував: «Черговість стрибків я не пам'ятаю, але знаю, що мав стрибати разом із «Летючим». Ми стрибнули, взявши за руки. Я сильно вдарився об щось, відчув це, але кінцево зрозумів тільки через декілька днів, коли минула нервова напруга. Я висів на невеликій сосні 2-3 метри від землі. «Летючий» приземлився неподалік і допоміг мені спуститися на землю».

Радянсько-німецький фронт поступово, але впевнено просувався на захід. 4-те управління НКГБ почало готувати диверсійні групи, які мали десантуватися в тил ворога. Мета: «диверсія і терор». Серед цілей чекістів – не тільки нацисти, але і представники російської «білої» та української еміграції.

Наприкінці грудня 1944 року Львівське обласне управління НКГБ сформувало спецгрупу «Ураган». Це були колишні червоноармійці, партизани, працівники НКГБ. Національний склад: п'ятеро росіян, двоє українців, двоє словаків і башкир. Їх очолював Петро Савельєв, псевдонім «Павлов». Уродженець Тамбовської області, до війни служив у танкових частинах. Тоді розпочав роботу в НКГБ. На початку року «по-п'яному ділу» смертельно поранив свого приятеля-офіцера. За це його направили у штрафбат. Дістав поранення, під час лікування отримав пропозицію стати агентом-зафронтовиком.

Серед завдань групи були прописані два найважливіші: «Розробка української еміграції на території Чехословаччини, проникнення агентури в українські емігрантські формування, вербування агентури із подальшим її

використанням у післявоєнний період» та «Проведення спеціальних заходів щодо представників цивільної і військової влади, а також інших осіб, що займають-

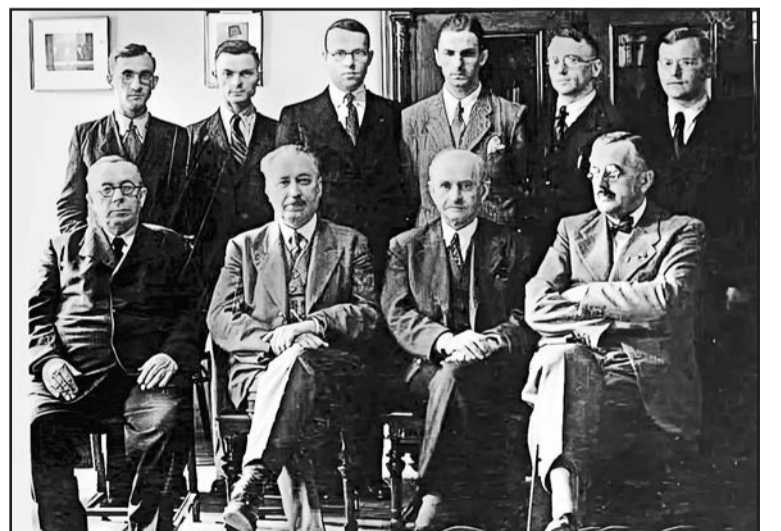

▲ Августин Волошин.

ся активною діяльністю проти Радянського Союзу». Під «спеціальними заходами» йшлося про захоплення або ліквідацію.

Окреме завдання

«Ураганівців» готували три місяці – практично і теоретично. Окрім занять про розвідку та контррозвідку, маскування,

▲ Августин Волошин (перший вліво) серед викладачів Українського Вільного Університету у Празі, 1940 рік.

озброєння тощо, чотири години відвели на лекції «Про українські антирадянські націоналістичні формування». Чекісти ретельно вивчили історію ОУН, хто такі «бандерівці», «мельниківці» та «бульбівці», відомості про українські об'єднання за кордоном і методи їхньої діяльності.

Останнім у списку учасників групи був агент «Летючий». Справжнє його ім'я – Михайло Коцко, 24 роки. Уродженець села

під Ужгородом, навчався у торговельній академії в Мукачеві. Під час війни його двічі відправляли на примусові роботи до Третього Райху – у Ганновері був чорноробом, у Штутгарті працював на металургійному заводі. Між тим встиг пожити у Празі. Звільнився за станом здоров'я, переїхав до Галичини. Викладав у сільській школі та торговельній школі в Жовкві. Володів декількома мовами, зокрема чеською і німецькою.

1944-го Михайло вступив до Української повстанської армії. Був писарем в одній із сотень. Очевидно, десь тоді його й завербували чекісти. «Добре знав Прагу, де мав зв'язки серед українських націоналістів. Був знайомий із колишнім президентом Карпатської України Августином Волошином і з членами уряду Юліаном Реваєм та єпископом Стойкою», – йшлося у характеристиці «Летючого».

Ці знайомства цікавили керівництво НКГБ найбільше. Під час рейду Коцко мав «окреме завдання». Він повинен був зблизитися з Августином Волошином і вмотивувати його не залишати Прагу після відступу нацистів. І як тільки ново місце перейшло б під контроль «червоних», політика планували арештувати. Якби ж переконати

не вдалося, «Летючий» мав фізично знищити Волошина.

Володимир БІРЧАК, історик, редактор «Історичної правди», керівник академічних програм Центру досліджень визвольного руху, заступник директора Архіву СБУ (2014-2016).

Історична правда,
19 липня 2021

(Закінчення в наступному номері)

Інвестиції в школи

Пряшівський самоврядний край (Prešovský samosprávny kraj) планує до кінця цього року інвестувати понад 3 мільйони євро в школи з власних джерел. Кошти призначені на реконструкцію електроустановок, дахів, котелень в загальноосвітніх школах у межах установчої компетенції ПСК, а також їх матеріально-технічне обладнання. Цьогорічні інвестиційні проекти стосуються понад 40 шкіл Пряшівського краю у дванадцяти округах.

Після затверджених змін оптимізації, у Пряшівському самоврядному краї з початку 2021/2022 навчального року в його підпорядкуванні вже є лише 68 середніх шкіл. Інвестиційні проекти у 2021 році були зосереджені переважно на зовнішню реконструкцію шкіл. В основному йдеться про школи в округах Пряшів, Гуменне, Бардіїв і Кежмарок.

-мі-

Джерело: Пряшівський самоврядний край.

Народ скаже – як зав'яже

Хто хоче вельо знати, тому реба мало спати.

Як хочеш вельо знати, мушиш мало спати.

Хто са не учить – сомарім (або: сомаром) зістане.

Ярьмо вола, а лінивого наука тискать.

Де міц, там і сила.

Кідь не мож, та полож.

Шо бівше, як вош, то одлож.

Календар

2.10.1891 р. – народився у Кобилицькій Полянці на Закарпатській Україні український живописець Йосиф Бокшай (130). Помер 19.10.1975 р., Ужгород.

3.10.1901 р. – народився чеський поет, один з найвидатніших чеських ліриків XX ст. Франтішек Галас (120). Помер 27.10.1949 р., Прага.

4.10.1891 р. – народився український поет, перекладач, літературний критик Юрій Клен (130). Помер 30.10.1947 р., Авсбург.

4.10.1966 р. – помер в Пряшеві церковний та культурний діяч, настоятель приходів у Великому Липнику, Якуб'янах, Бардієві Михайло Миллий (55). Ще до Пряшівського собору прийняв православ'я і став єпископом Требішівським (1953) і Михалівським (1954). Народився 11.8.1884 р. в Бардієві.

6.10.1926 р. – помер у Львові фольклорист, етнограф Володимир Гнатюк (95). Про Закарпаття і Пряшівщину написав понад 100 наукових праць. Доводив присутність української людності на території Пряшівщини. Народився 9.5.1871 р. у с. Велеснів на Тернопільщині (Україна).

6.10.1886 р. – народився у Львові педагог, мовознавець, історик, онук Адольфа Добрянського Георгій Геровський (135). Досліджував історію, мову та літературу русинів-українців Закарпаття і Пряшівщини. Помер 5.2.1959 р. в Пряшеві.

6.10.1876 р. – народився український літературний критик, історик літератури, академік Української академії наук (з 1919 р.) Сергій Сфремов (145). Помер після 1939 р. (за новішими даними – 1937 р.).

6.10.1881 р. – народився український драматург Іван Кочерга (140). Помер 29.12.1952 р.

7.10.1996 р. – помер в Штрбі композитор, диригент колишнього Піддулянського українського народного ансамблю в Пряшеві Ярослав Покорний (25). Народився 16.11.1919 р. в Осієку (Хорватія).

9.10.1976 р. – помер лікар, історик літератури, громадсько-культурний діяч Іван Шлепєцький (45). Народився 9.4.1907 р. в с. Буковець Стropківського округу.

9.10.1931 р. – народилася перекладачка творчості українських письменників на словацьку мову Марта Лесна (90). Померла 1.11.2003 р.

10.10.1936 р. – народився у Звалі Снинського округу педагог, громадський діяч Михайло Попович (85). Помер 1.11.2010 р.

11.10.1911 р. – народилася в с. Кваши на Рахівщині (Закарпатська Україна) українська поетеса, педагог Маруся Тисянська (Марія Кабалюк) (110). Померла 8.8.2000 р.

11.10.1846 р. – народився в с. Осій на Іршавщині на Закарпатті поет, етнограф і фольклорист Феодосій Злоцький (175). Помер 30.7.1926 р.

14.10.1846 р. – народився в Детриху Воронівського округу педагог, церковний діяч Корнелій Ковалицький (175). Помер 24.4.1912 р.

16.10.1936 р. – помер український письменник, священник УГКЦ Тимотей Бордуляк (85). Народився 2.2.1863 р.

16.10.1921 р. – народився в Пінківцях Собранецького округу педагог, художник, скульптор, публіцист Степан Гапак (100). Помер 23.3.1997 р. в Пряшеві.

17.10.1916 р. – народився в Зубівці поблизу Ужгорода український письменник Словаччини Федір Іванчов (105). Помер 1.4.2007 р. в Пряшеві.

17.10.1916 р. – народився в Калинові Меджилабірського округу педагог, громадсько-культурний діяч Андрій Крайник (105). Помер 4.10.2001 р. в Пряшеві.

18.10.1821 р. – помер церковний діяч, ігумен Мукачівського монастиря, історик Іоаннікй Базилевич (200). Народився 6.6.1742 р. в Гливицях нинішнього Собранецького округу.

18.10.1941 р. – помер український поет доби «Розстріляного відродження», перекладач Володимир Свідницький (80). Народився 9.10.1885 р.

18.10.1936 р. – народилася в Нижній Писаній Свидницького округу учителька, громадсько-культурна діячка, голова РР СРУСР у Свиднику Олена Гусар (85). Померла 1.9.2019 р. у Свиднику.

19.10.1901 р. – народився словацький письменник Людо Ондрейов (120). Помер 18.3.1962 р.

21.10.1976 р. – помер учитель, громадський діяч Андрій Гавула (45). Народився 14.9.1910 р. в Чабинах Меджилабірського округу.

24.10.1976 р. – помер церковний діяч Ігнатій Чокіна (45). Народився 1.4.1889 р. в Улич-Кривоому Снинського округу.

24.10.1971 р. – помер педагог, церковний діяч Павло Бобалик (50). Народився 12.7.1906 р. в Лукові Бардієвського округу.

26.10.1791 р. – народився словацький драматург, сатирик Ян Халупка (230). Помер 15.6.1871 р.

27.10.1971 р. – помер закарпато-український прозаїк і перекладач Олександр Маркуш (50). Народився 2.11.1891 р. в Хусті.

29.10.1936 р. – народився в Ублі Снинського округу педагог, літературознавець Йосиф Сірка (85).

Звичаї нашого села ДИТИНА У ЗВИЧАЯХ, ОБРЯДАХ ТА МАГІЧНИХ ДІЯХ ПРЯШІВЩИНИ (2)

В обстежуваній області до недавнього часу існував архаїчний звичай, на основі якого вагітній жінці прив'язували на руку нитку червоного кольору (*краску, красочку*), освячену на Водохрещі. Якщо жінка соромилася носити її на руці, *краску* прив'язували на мизинчик правої або лівої ноги. В деяких місцевостях вагітній жінці рекомендували доторкнутися ніг покійника, *жеби дитина не була така нявка, жеби са діввак нічого не бояв* (с. Старина).

Вагітній жінці заборонялося сидати на межу, тому що з межі зсувалася глина, *та жеби са не зсувала її дитина до гробу* (с. Руське); сидати між коліки в плоти; не переходити через калюжу, бо дитина захворіє на астму (с. Руський Грабовець); перелазити по під похилне або звалене в лісі дерево, щоб нащадок не був горбатим (с. Остружниця); лізти по під дишель, щоб не народився хлопчик з надмірним статевим органом (с. Руський Грабовець); перехід через калюжу, щоб дитину не боліли руки й ноги (с. Улич); бити кого-небудь кочергою, бо народиться крива дитина (с. Улицьке Криве); переходити через паздр'я або сідати на паздр'я – дитина занедужає на *паздерниці* (с. Ялова); облизувати колотовцю та ссати шпик з костей, щоб дитя не було сопливе (с. Дара); дивитися на сонце, бо народиться сліпа дитина (с. Остружниця); прати чоловічі шкарпетки та взувати чоловікові чоботи, щоб дитині не смерділо з рота (с. Дара); пити джерельну воду після заходу сонця – *же са дітя буде заходити у плачу* (с. Остружниця); під час вишивання класти за пазуху клуб'я ниток, щоб дитина не мала болячки (с. Велика Поляна); не сміла їсти рибу – *діввак буде слинявий*; їсти м'ясо із зайця – *діввак буде німий, як заць* (с. Остружниця).

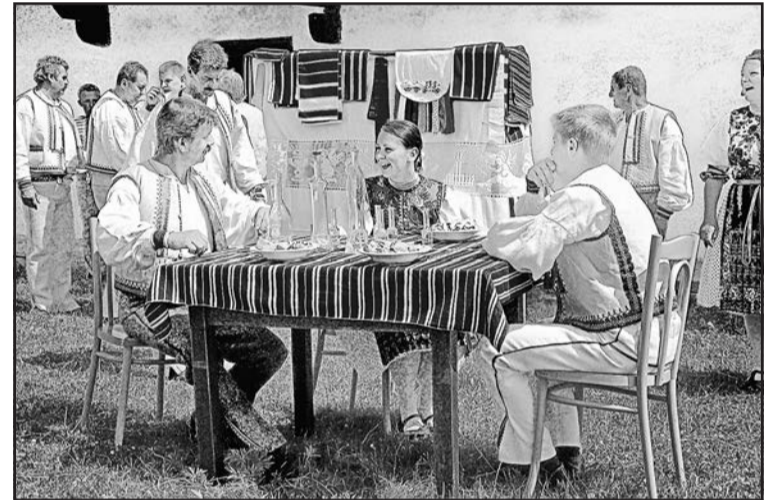
Важливе значення надавали оберегам вагітної жінки від сварок – дитина буде злісною.

Щодо виконання домашніх та сільськогосподарських робіт, вагітна жінка (*груба жона, втяжі*) не користалася майже ніякими пільгами. Тяжке соціальне становище призвело до того, що така жінка до останніх днів працювала на господарстві, не раз породивши дитину далеко від дому – в полі, без будь-якої сторонньої допомоги.

Центральною постаттю родильної обрядовості в обстежуваному регіоні були баби-повитухи – *валальська баба, пупкова баба, гебама, гебабима*, які мали певне знання та практичний досвід з народної медицини. Тому процес

на гряді, де її окурювали; посеред кімнати простерли чоловічі штани й тричі проводили через них породіллю, *жеби легко родила*. В своїй основі вище наведені дії баб-повитух, крім магічних прийомів, мали й раціональний заряд практичної народної медицини, однак не всі породіллі користалися її послугами. Не в одному випадку, за словами інформаторів, процес народження відбувався без їх допомоги.

За звичаєм, породіллі після пологів давали випити *муцной палинки*. Особливу роль в родильній звичаєвості та обрядовості відігравало яйце, подібно, як у весільній обрядовості яйце та курки, які в

▲ Хрестини у виконанні ФК «Кичера» з Якуб'яна в скансені СНМ-МУК в Свиднику. Взаду постіль із ширмою, за якою лежала породілля з новонародженим, 2006 р.

народження дитини, крім раціональних дій, супроводжувався цілим рядом ритуалів та обрядів магічно-забобонного характеру і мав прискорити та полегшити пологи породіллі. З цією метою при наближенні родів роділлі розплітали волосся, вузли на ній порозв'язували, замки поодмикали. Тіло вагітної жінки розтирали маслом, олією або свинячим салом, підкурювали різного роду священним зіллям, додаючи до нього кмин, лушпиння цибулі, водили по хаті через хатній поріг та тричі навколо стола. Із зілля найчастіше вживали *дев'ятосил* (вовчуг колючий – *ononis spinosa*) та *пристрітників* (гравілат міський – *geum urbanum*). Крім зілля, окурювали ще й *свяченув миньков* (котиками), *свяченув доров* (проскурою), *перловов свічков*. Для полегшення пологів вона мочила ноги в гарячій воді, давали їй пити гаряче козяче або коров'яче молоко. Крім того, таку жінку давали на підлогу в хаті *пуд хрест*

багатьох народів світу були символом зародження нового життя та плодючості. Такими спеціальними обрядовими стравами, які мали певне магічне значення – зародження нового життя і продовження роду, була яечня та варена курка, які готували породіллі після пологів.

Народжену дівчинку мати в першу чергу мусила поцілувати на личко, *жеби мала ямку на личку*, а хлопчика на бороду, щоб там мав ямку. Важливе місце в календарній та сімейній обрядовості в жилому приміщенні досліджуваної області належало столу, він відіграв функцію якогось магічного символу життя. Тому після появи дитини на світ повитуха зразу ж клала його на стіл, *жеби діввак бив славний коло стола; жеби било свяченой, як стул*.

Йосиф ВАРХОЛ –
Надія ВАРХОЛ.

Фотографії: архів
СНМ – МУК у Свиднику.

салону красы.. Він, сволоч єдна, ся на мене попозерав а дав мі 300 євр...

* * *

- Пан верхній, барз єм голдній а мам лем єдно євро, што бы сьте мі запропонували?
- Інший ресторан...

* * *

- Няню, а чом мьт, діти, не може позерати тот фільм?
- Будь тихо, позерай, а сам на то прийдеш...

Гумор

- Іде вуйко Петро із женов коло дорогого ресторану.
- Ой, як красні пахне та добрым ідлом, – гварить жена.
- Давай, перейдеме ші раз поперед двері...

* * *

Скаржить ся єдна камаратка другій:

- Вчєра єм попросила свого мужа, жебы мі дав 100 євра до

19.10.2021 – вівторок
18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)
20.10.2021 – середа
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
19.00 – 20.00 – Бєсїда русинська
21.10.2021 – четвер
18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)
22.10.2021 – п'ятниця
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
23.10.2021 – субота
14.00 – 15.00 – Музичні вїтаннє
20.00 – 20.30 – Корєні
20.30 – 21.00 – Гїт-парад український
21.00 – 22.00 – Клуб особистостей український, репрїза
22.00 – 23.00 – Мандрївка з музикою, репрїза
24.10.2021 – недїля
21.00 – 22.00 – Дзвони над країною русиньськї, репрїза
22.00 – 22.30 – Ми, русини, репрїза
22.30 – 23.00 – Музика національностей, репрїза
25.10.2021 – недїля
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
26.10.2021 – вівторок
18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)
27.10.2021 – середа
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
19.00 – 20.00 – Там, у нас
28.10.2021 – четвер
18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)
19.00 – 20.00 – На словечко
29.10.2021 – п'ятниця
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
Зміна програми можлива.

Програма радіо

1.10.2021 – п'ятниця
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
2.10.2021 – субота
14.00 – 15.00 – Музичні вїтаннє
19.00 – 20.00 – Клуб особистостей русиньськї
20.00 – 20.30 – Громадянський клуб
20.30 – 21.00 – Гїт-парад русиньськї
21.00 – 22.00 – Національний журнал український
22.00 – 23.00 – На словечко, репрїза
3.10.2021 – недїля
21.00 – 22.00 – Там, у нас, репрїза
22.00 – 22.30 – Корєні, репрїза
22.30 – 23.00 – Гїт-парад український, репрїза
4.10.2021 – недїля
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
5.10.2021 – вівторок
18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)
6.10.2021 – середа
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
19.00 – 20.00 – Бєсїда русиньськї
7.10.2021 – четвер
18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)
8.10.2021 – п'ятниця
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
9.10.2021 – субота
14.00 – 15.00 – Музичні вїтаннє
20.00 – 21.00 – Мандрївка з музикою
21.00 – 21.30 – Мости
21.30 – 22.00 – Музика національностей, репрїза

NOVE ŽYTĚ

KULT
MINOR

zahraničia prijima: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sada B NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 71. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 10,40 € Štvrťročné predplatné 2,60 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlačie. Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sada B NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

NOVE ŽYTĚ

Видает Союз русинів-українців СР.
Рік видання 71. Головний редактор Мiрослав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Прїшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просубу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.